

Länsisuomenkarjan määrä ja monimuotoisuus uhattuna

Itä- ja pohjoissuomenkarjan hupenemisesta huolestuttiin toden teolla 1980-luvulla, jolloin molempien rotujen lehmiä oli jäljellä viitisenkymmentä. Länsisuomenkarjaa (LSK) sen sijaan laidunsi meillä vielä tuhansia. Huolta sen tulevaisuudesta ei näyttänyt olevan. Nyt on.

TEKSTI: Emmi Manninen

KUVA: Mauri Leivo

Vuoden 1980-tuotostarkkailuun kuuluneesta 7000 LSK-lehmästä määrä romahti noin 2000:een vuoteen 2009 mennessä. Sen jälkeen suunta on ollut hissukseen laskeva siten, että vuonna 2011 tuotosseurannassa oli 1891 LSK-lehmää. Osa näistä on alle neljännen polven risteytyseläimiä, jotka eivät täytä alkuperäisrotutuen rotupuhtausehtoa.

Puhtaiden LSK-lehmien lukumäärää voidaan arvioida mm. vuosittain syntyvien vasikoiden määrän

perusteella. Lehmävasikoita syntyy tarkkailu- ja muissa karjoissa reilut 700. Olettaen, että sonnipoikia syntyy yhtä paljon, ja lehmä poikii keran vuodessa, puhtaita LSK-lehmiä olisi meillä teoriassa noin 1400.

LSK-eläinten määrä on saatava kasvuun, jotta jalostuksessa on, mistä ammentaa. Eläinten väliset sukulaisuusasteet sekä sukusiitos pitää puolestaan saada laskemaan geneettisen monimuotoisuuden turvaamiseksi.

”1990-luvulla lehmien sukulai-

suusaste kävi melkein 16 prosentissa, mutta on nyt vakiintunut noin 14 prosenttiin”, Katarina Hägg VikingGeneticsistä kertoo.” Se on edelleen suht korkea. 10-12% voisi olla tavoiteltu taso, mutta mitä alemmas päästään, sen parempi. Tämä vaatii kuitenkin erilaisia valintaprosesseja kuin tänä päivänä. Sonnilinnoilla saadaan sukulaisuutta nopeimmin alaspäin. Hankkimiemme keinosiemennyssonnien sukulaisuusaste lehmäpopulaatioon nähden on ollut keskimäärin 10.9.”

KUVA: Mari Laulumaa

Vanhoista sonneista virkeyttä populaatioon?

Keinot LSK:n geneettisen monimuotoisuuden lisäämiseksi jakavat mielipiteitä. Ahlmanin ammattiopiston - LSK:n geenipankkikarjan majapaikan - maatilamestarin **Harri Ala-Kapeen** ja maidontuottaja **Arja Kakkisen** mielestä keinosiemennyssonneja on riittävästi, kunhan niitä käytetään monipuolisesti, vanhat sonnit mukaan lukien.

”Vaikka meillä on geenipankkinavetta ja käytämme hyvin erisukuisia, myös vanhoja, nykyjalostuksessa käyttämättä jääneitä sonneja, on vanhempien lehmien keskituotos yli 8200. Pettymyksiä ei ole tullut. Uusi geeniaiaine on aina plussaa rodulle. Pitäisi katsoa pidemmälle kuin

yksi sukupolvi eteenpäin ja miettiä koko rotua eikä vain yksittäistä jalostusvalintaa”, Ala-Kapee korostaa.

1970-luvulta viime vuosiin saakka LSK-lehmiä kasvattaneen **Kerttu Heinämäen** mielestä vanhoja sonneja ei pitäisi ottaa voimakkaasti käyttöön: ”Vanhat sonnit voivat periyttää rakennetta, joka ei vastaa etenkin pihattolehmiltä vaadittavia ominaisuuksia. Nuoremman polven sonneille pitäisi antaa paremmat mahdollisuudet tulla esiin, ja ottaa niiden jälkeläisistä helmet talteen.”

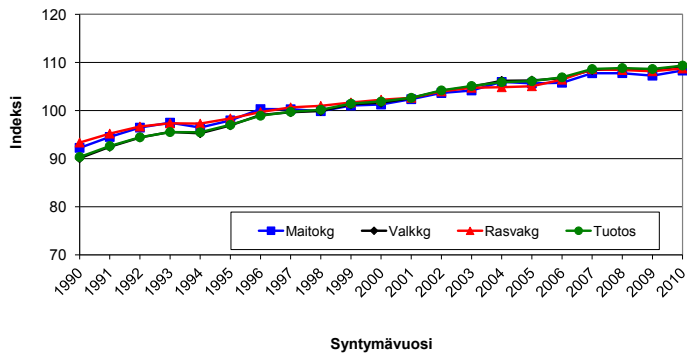
”Menetettyä geenipoolia tulisi palauttaa vanhojen sonnien varastosta. Jos pelataan samojen 1980-luvulta jääneiden ja jo hyödynnettyjen sukujen kanssa, mennään geneettiseen umpikujaan pidemmällä tähtäimellä. Silloin ei

ole jäljellä muuta ratkaisua kuin roturisteytys. Jalostuksellisesti kaikki vanhat sonnit eivät ole samaa luokkaa kuin nykyiset, mutta toisaalta suurta geneettistä edistymistä ei ole LSK:ssa pitkään aikaan tapahtunut nykymenollakaan”, muistuttaa professori **Juha Kantanen** MTT:sta.

Heinämäki painottaa nopeaa kierrätystä jalostuksen apuvälineenä. ”Omassa karjassamme sukupolvien kierrätys on ollut nopeampaa kuin yleensä LSK-populaatiossa. Nykysonnien isinä on yksilöitä, jotka oman karjamme kannalta ovat auttamattomasti papparaisia. Sonnin isänkin on oltava nuorempaa sarjaa. Kun hyvälle lehmälle mietitään sonnia, pitäisi tehdä jalostussuunnitelmaa seuraavan sukupolven lisäksi jo sitä seuraavaa sukupolvea varten.”

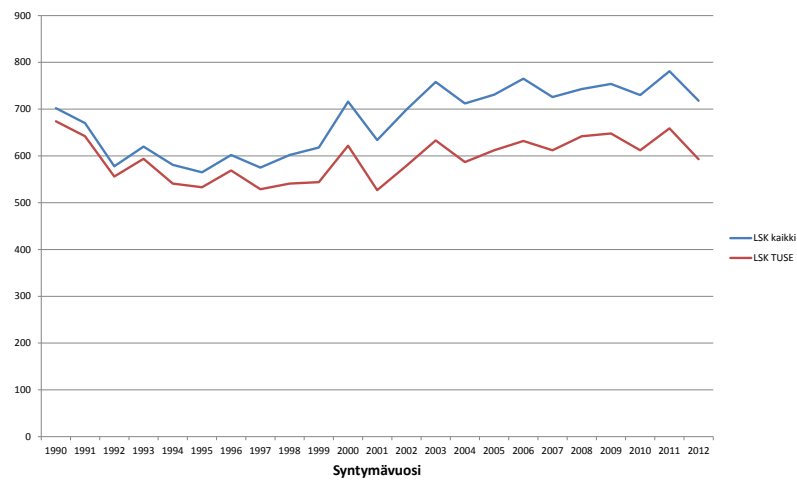
LSK

Tuotosominaisuuksien perinnöllinen muutos
LSK-lehmät

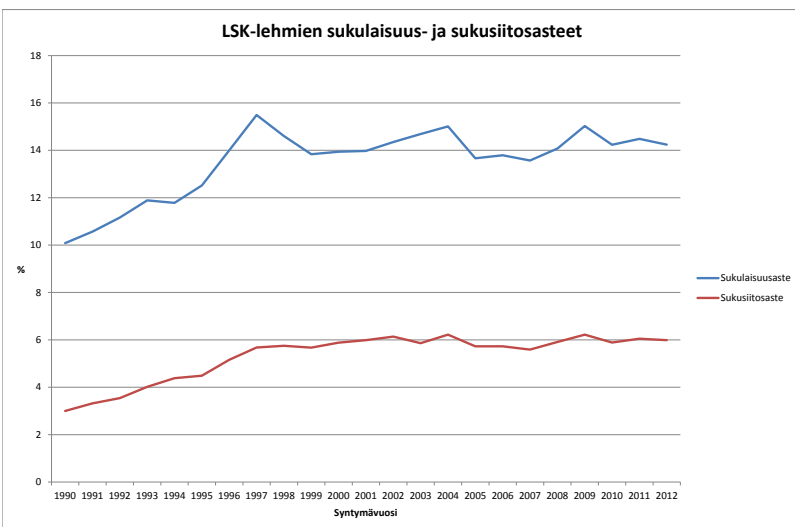

Lähde: Faba Osk./ Terhi Vahlsten ja Jukka Pösö

Puhtaiden LSK-lehmien määrä

KUVA: Mauri Leivo

KUVA: Mari Laulumaa

LSK sopii pihatoihin

LSK-eläintenmääränhupenemisesta on vauhdittanut maitotilojen raju vähentyminen. Ennen muuta pienten tilojen harvinaistuminen ja iäkkäiden viljelijöiden eläköityminen ovat leikanneet nimenomaan suomenkarjan ja sen myötä LSK:n määrää.

Monilla isoilla tiloilla, pihatoina, ja robottitiloilla toki on myös suomenkarjaa, joillakin jopa pelkästään. Miten LSK-lehmiä saataisiin niihin nykyistä enemmän? ”LSK:n alkuperäisrotutuki tulisi nostaa samalle tasolle kuin ISK:lla ja PSK:lla. Lisäksi rotu vaatisi valtakunnallisen mainoskampanjan, jossa tuotaisiin esiin, miten hyvätuottoisia lehmiä LSK:ssa on. Myös luomuuon pitäisi saada enemmän suomenkarjaa”, luettelee Harri Ala-Kapee.

”Suomessa on LSK-lehmiä, jotka ovat aivan kilpailukykyisiä ayrshiren kanssa”, Kerttu Heinämäki sanoo.

”LSK on hyvin aktiivinen ja sopeutuva. Jalostuksella on saatu aikaiseksi korkeampia eläimiä ja parempaa rakennetta, mukaan lukien utare- ja jalakarakenne. Kaikki nämä ovat tärkeitä ominaisuuksia pihatossa. LSK:n määrän vähenemistä ei saada pysähtymään, ellei jalosteta parempaa tuotosta. Lehmissä on todella hyviä yksilöitä, jotka olisi saatava hyödynnettyä esimerkiksi alkiohuuteiluilla. On myös käytettävä sonneja, jotka toisivat lisää maitokiloja.”

Arja Kakkisen mielestä korkeaa tuotosta ei pitäisi liiaksi korostaa jalostusvalinnoissa. ”Mitä enemmän tulee maitoa, sitä alhaisemmat ovat pitoisuudet. Korkea valkuainen ja rasva sekä hyvä juustoutumisominaisuus ovat tyypillisiä LSK:lle. Ei pidä päästää tilannetta sellaiseksi, että tämän rodun vahvuudet katoavat. LSK ei ole hätäisen rotu. LSK-lehmän pitää pysyä elämäänsä kauan. Jos se tuottaa

7000-8000 kiloa maitoa joka vuosi, se myös poikii vuosittain ja siitä tulee ajan kanssa satatonnari. Siitähän Suomessa on näyttöä.”

Toinen uhka Kakkisen mielestä on LSK-lehmien koon kasvattaminen. ”LSK on perinteisesti ollut pienikokoinen, mikä on hyvä asia. Yllättävän paljon on lisääntynyt jopa 800-kiloisten lehmien määrä. Ymmärrän täysin pihattotilojen omistajia, jotka haluavat pitää suomenkarjaa antamaan vahvuutta maidolle ja maitotilille. Mutta pitääkö muuttaa satoja vuosia vanha rotu siksi, että siitä tulisi samanlainen kuin kaikki muut?”

Heinämäki peräänkuuluttaa yhteistä tavoiteohjelmaa LSK:n tulevaisuuden turvaamiseksi. Kasvattajien olisi hyvä kokoontua nykyistä useammin keskustelemaan, mihin pyritään ja millä keinoin. ”Helpoa se ei ole, mutta se kannattaa”, veteraanikasvattaja sanoo.